

sok tekintetben üdvösen megtermékenyítheti, amint ezt már eddig is megtette és még inkább meg fogja tenni a jövőben, különösen Németországban, ahol Eucken csillaga állandóan emelkedőben van.

Szelényi Ödön

Budapest székesfőváros iskolái.

A főváros tanácsa három év óta az iskolai év végén vaskos kötetben számol be az általa fenntartott iskolák állapotáról. E közös értesítőkből megismerjük a főváros tanügyi szervezetét, a különböző fokú egyes iskolák munkáját s azt is megláthatjuk, mennyiben egységes ez a sok irányú munkásság és mennyire elégíti ki a lakosság szükségleteit. A legutóbbi évkönyv* 50 ívet megtöltő tartalmából, amelynek végén a legutóbb épített 32 nagyszerű iskola képét is szemlélhetjük, e rövid ismertetés csupán a hatalmas szerkezet oszlopait rajzolhatja.

Az 1912—13. évben a főváros 405 intézetet tartott fenn, melyek közül 85 kiseddévó volt (30 évvel ezelőtt a székesfőváros iskoláinak száma nem érte el a százat sem). A tanintézetekben összesen 3922 ovónő, tanító, tanítónő, tanár és igazgató működött (62 évvel ezelőtt még Pest, Buda és Óbuda minden jellegű kiseddévó-, elemi-, főelemi-, polgári- és latin iskoláiban s a tanítóképzőiben mindössze 19 igazgatót, 143 tanítót, tanárt és 90 segédtanerőt találunk). Az óvodákba járt január végén 8014 gyermek, az iskolák 3127 osztályába 104.978 tanuló, így a fővárosi községi intézetekben néhány híján 113.000 növendék volt a tanév végén (a beírt tanulók száma összesen 114.857). Az osztályok tanulólétszáma ideálisnak mondható. Tíz évvel ezelőtt egy-egy osztályra átlag 47 tanuló esett, a múlt évben 31, ma pedig egy-egy osztályra csak 24. Kivált az iparosinas-iskolák s a háztartási iskolák osztályainak a szaporítása révén érték el ezt a kedvező átlagot, amelyik az iskolafokokban *feléle* haladva mindjobban hanyatlík.

A különféle iskolafajták számáról, növendékeiről, osztályairól és tanulólétszámáról a következő táblázat ad áttekinthető képet:

* *Budapest székesfővárosi községi iskolák évkönyve.* Évi jelentés az 1912—1913. iskolai évről. Kiadja Budapest székesfőváros tanácsának közoktatási ügyosztálya. 1913, n° 768 l., 32 fénynyomatú képpel.

	Az iskolák száma	Az osztályok száma	A tanítók száma	A tanulók száma	Az összes tanulók %-a
Elemi iskola	116	1596	1796	56.736	53.4
Polgári fiúiskola	18	191	368	7.760	7.3
Polgári leányiskola	19	240	416	10.250	9.6
Főreáliskola	2	24	50	1.227	1.2
Felső kereskedelmi iskola	5	49	132	1.822	1.7
Felsőbb leányiskola	2	26	49	1.017	0.9
Iparrajziskola	2	45	89	1.252	1.2
Kereskedőtanonc iskola	7	46	79	1.191	1.1
Iparos fiútanonc iskola	63	603	755	17.864	3.1
Iparos leánytanonc-iskola	19	101	249	2.070	1.9
Gazd. házt. ism. iskola	42	177	503	3.384	16.9
Nőiipariskola	4	22	43	295	0.3
Női keresk. szaktanfolyam	14	27	157	1.111	1.1
Egyéb intézet (árvaház, szövőtanfolyam)	8	8	31	305	0.3
	320	3155	4684	106.284	100

Kisdédóvoda 85 181 181 8.571
 Napközi otthon 92 Tanulói a rendes tanulók közül valók.

Az iskolafajok közt erősen növekszik a polgári-, iparostanonc-, felsőkereskedelmi iskolák és a női ker. szaktanfolyamok tanulóinak a száma. Az iskolafajok szaporodásával az elemi iskolák arányszáma erősen hanyatlott: az 1900/01. isk. évben a tanulók létszámának 70.8%-a járt elemi iskolába, ez az arányszám fokozatosan leszállt 53.4%-ra. Ez is szépen mutatja a főváros közoktatásügyének valódi belső fejlődését. E fejlődést egészségesnek és társadalmunkra nézve helyesnek találjuk, ha megfigyeljük, hogy a polgári fiúiskolák százalékszámát az idő folyamán viszont 4.8%-ról 7.3%-ra emelkedett. A főreáliskolának 1.5%-os arányszámát 1.2%-ra esett, de az iparostanonc-iskolák arányszámát 0.3%-ról 3.1%-ra emelkedett.

A rohamosan szaporodó tanuló-létszámmal s az újfajta iskolák szervezésével együtt kellett haladnia az iskolaépítő tevékenységnek is. A főváros iskolaépületei az utolsó évek folyamán szinte meseszerű változáson mentek át. Igaz, hogy a múlt évtizedekben is épült egy-egy nem csupán célszerű, hanem külsejével is kitűnő iskolaépület, de a rohamos fejlődés következtében az iskolák jórésze bérházban volt elhelyezve. Ám a hatóság még így sem tudta elhelyezni az osztályokat. A tantermek hiánya folytán lett Budapesten közismertté az

ú. n. váltakozó-rendszer. A már tarthatatlan helyzeten meglepő arányú iskolaépítéssel segítettek. Az erre felvett 32 millióból eddig 25 milliót használtak fel. És míg az alkalmatlan bérházakban elhelyezett osztályok átlagos évi bére 1120 korona volt, addig a nagyszerű iskolapalotákban létesített 722 új tágas tanterem építési költségeinek kamata évenként átlag 1050 korona. A paloták közt a legdrágább a vas-utcai felsőkereskedelmi iskola, amelyik túlzottnak mondható fénnel épült és szereltetett fel. Az 1,200.000 korona költségből egy-egy osztályra átlag 60.000 korona esik.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1912-ben állapította meg az iskolai szakfelügyeletéről szóló szabályrendeletét, amelyet a miniszterium jóváhagyott. Most már a királyi tanfelügyelő ezekkel a szakfelügyelőkkel teljesíti az állami felügyeletet a nem községi jellegű iskolákban is. A megbízást a tanács előterjesztése alapján a miniszter adja meg.

Mindenik elemi iskolának van ifjúsági és tanítói könyvtára. A 97 elemi iskolának összesen 79.573 könyve, egy-egy iskolának átlag 515 kötetes tanítói, s 301 kötetből álló ifjúsági könyvtára van.

A főváros tanácsa az iskolák helyiségeit egész sereg egyesületnek bocsátotta rendelkezésére. Vallásoktatás és isteni tisztelet céljára 17 iskola tantermeit engedte át.

Az évkönyv teljes részletességgel megismerteti az igazgatók, tanárok és tanítók irodalmi és társadalmi működésén kívül a testületi tagok által tett tanulmányutakat s felsorolja a tantestületi értekezletek módszertani és egyéb tárgyú értekezéseit is.

Az elemi iskolai tanzemélyzet tekintélyes százalékának (8·8% polgári iskolai, 4·9%-ának pedig középiskolára, felsőkereskedelmi iskolára, iparművészeti iskolára stb. szóló oklevele is van.

A tanács a lefolyt iskolai évben is fokozott gondot fordított a testnevelésre. Intézkedései közül a svéd tornának egységes tanítása céljából rendezett három tanfolyamot kell felemlítenünk. Ezeken minden egyes iskola tanítótestülete képviselve volt; a résztvevők viszont testületeik körében mutatták be kéthetenként az új módszer gyakorlatait. A közoktatási ügyosztály az óráközi két perces gyakorlatok alkalmazását is elrendelte. Korcsolyapályák, szánkázók létesítése, ingyenes úszóleckék s a vívás tanítása egészítette ki a testnevelés érdekében tett újabb intézkedések sorát. Vegyük ehhez, hogy az iskolák mindig tervszerűbben viszik a tanulókat kirándulásokra is. A tanulók egészségi állapota a második félévben nem volt kedvező. Az iskoláknak a kültelkeken nehéz a munkájuk, mert a fővárosi élet nehézségei, kivált most, erősen éreztetik hatásokat az iskolai életben is. A kültelkeken igen sok az igazolatlan mulasztás, mert a szülők a még iskolaköteles gyermekeket munkára kényszerítik.

Az elemi iskolákban a tanulók 95%-a magyar, 4.1% pedig német anyanyelvű. A fiú-polgári iskolákban 96%, a leány-polgári iskolákban 97.8%, a két főreáliskolában 97.3% a magyar anyanyelvű. Az utóbbi két évtized folyamán a főváros magyarosodása e szerint úgyszólván teljessé lett.

A fiú- és leánytanulók előmeneteli-adatait összehasonlítva, azt találjuk, hogy a leányok közt több a kitünő, mint a fiúk közt, az elégtelen osztályzat is kevesebb. Ez megfelel a más városokban, sőt a külföldön nyert tapasztalatoknak is. Kitünő rendű az elemi iskolákban a tanulók 17.8%-a, elégtelen a fiúk 9.2%-a, a leányok 8.3%-a. Úgy a kitünők, mint az elégtelenek számát magasnak s kerületenként nagyon is ingadozónak találjuk. Igaz, hogy némileg a tanulók szülőinek az anyagi helyzete is magyarázza a kerületek közt található szélsőségeket. A polgári fiúiskolákban elégtelen 14.5%, a leányok közt 8.1%. A két főreáliskolában érettségi bizonyítványt nyert a jelentkezők 89.2%-a.

A *gyengetehetségű gyermekek* kiegészítő-iskolái is fejlődtek. A több helyen levő, összesen 27 kiegészítő-osztályban 498 gyermek nyert oktatást. Az állam is tart fenn nagy kiegészítő-iskolát, amelynek 9 osztályában oktatott gyermekekkel együtt 643 gyengetehetségű tanuló nyert megfelelő oktatást.

A Fővárosi Pedagógiai Szemináriumot második évében még jobban látogatták, mint akkor, amikor az ujdonság ingerével is hatott. Az állandó tanfolyamokra most is 60 kezdő tanító volt felvéve, a tudományos és módszertani előadásokat pedig összesen 714 igazgató, tanár és tanító hallgatta.

Az egész évkönyv azt bizonyítja, hogy a székesfőváros nagy körületekintéssel és áldozatkészséggel fejleszti az iskoláit.

Kováts Alajos.

A reáliskolai utasítások.

Mathematika.

A reáliskolai tanterv régibb (1886.) utasításainak matematikai része többféle fogatkozásban szenvedett. Bár az általános elvekben megegyezett a gimnáziumi utasításokkal, a részletekben olyan eltérések mutatkoztak, melyek a hangoztatott általános szempontokkal nincsenek összhangzásban. Jelentéktelen dolgokat részletez, fontos, nehézségeket okozó methodikus kérdések fölött sokszor csak átsiklik. A formális elemeket túlságosan értékeli s a tárgyiakat nem méltatja